

Kamolov Shavkiddin Shokirovich

Buxoro davlat muzey-qo‘riqxonasi “Buxoroda Temirchilik hunari tarixi” muzey-ustaxonasi filial mudiri

Fatullayeva Lubat Umedovna

Buxoro davlat muzey-qo‘riqxonasi “Buxoroda Temirchilik hunari tarixi” muzey-ustaxonasi filial katta ilmiy xodimi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqola Buxoroda asrlar davomida shakllangan va rivojlangan temirchilik sulolalarining tarixiy, madaniy va san’atshunoslik jihatlarini tahlil etadi. Temirchilik hunari Buxoro hunarmandchiligining muhim tarmoqlaridan biri bo‘lib, sulola vakillari o‘zining o‘ziga xos uslubi, texnikasi va bezak elementlari bilan ajralib turgan. Maqolada temirchilar sulolasining vakillari tomonidan yaratilgan buyumlar — qurollar, maishiy anjomlar, eshiklar, san’at asarlari misolida ularning ijodiy yondashuvi ochib beriladi. Shuningdek, maqolada ustoz-shogird an’anasi, avlodlar davomiyligi, mahalliy temirchilik maktablarining shakllanishi va bu san’at turining hozirgi kundagi holati haqida ham ma’lumot beriladi. Buxoro temirchiligining nafaqat amaliy qiymati, balki milliy madaniyat va estetik tafakkurdagi o‘rni ham alohida e’tiborga olinadi.

Kalit so‘zlar: Buxoro, temirchilar, sulola, amaliy san’at, hunarmandchilik, madaniy meros, ustoz-shogird, temirchilik texnikasi, an’anaviy hunar, tarixiy meros

THE BLACKSMITH DYNASTIES OF BUKHARA

ANNOTATION

This article provides an in-depth analysis of the blacksmith dynasties that have historically operated in Bukhara, examining their artistic, cultural, and historical significance. Blacksmithing, as a vital branch of traditional craftsmanship in the region, has been preserved and passed down through generations within families, forming distinct dynasties. The article explores the unique styles, forging techniques, and decorative approaches used by these artisans. It also discusses specific artifacts produced by the dynasties — such as weapons, household tools, ornate doors, and decorative items — that reflect their creative vision. Furthermore, the paper highlights the master-apprentice tradition, the formation of local blacksmith schools, and the current state of the craft. Emphasis is placed on both the practical value of

blacksmithing and its role in the expression of national cultural identity and aesthetic thought.

Keyword: Bukhara, blacksmiths, dynasty, applied arts, craftsmanship, cultural heritage, master-apprentice, forging techniques, traditional skills, historical legacy

ДИНАСТИИ КУЗНЕЦОВ БУХАРЫ

АННОТАЦИЯ

В статье подробно рассматриваются династии кузнецов, действовавшие в Бухаре на протяжении веков, с акцентом на их художественное, культурное и историческое значение. Кузнечное дело является важной частью традиционного ремесла региона, передающейся из поколения в поколение внутри семей, что привело к формированию уникальных династий. В работе анализируются характерные стили, кузнечные технологии и декоративные приёмы, используемые мастерами. Особое внимание уделяется изделиям, созданным представителями этих династий — оружию, бытовым предметам, декоративным дверям и другим объектам, демонстрирующим творческий подход. Также рассматриваются традиции наставничества, становление местных кузнечных школ и современное состояние ремесла. Подчеркивается не только практическая ценность кузнечного дела, но и его роль в сохранении национальной культуры и эстетического восприятия.

Ключевые слова: Бухара, кузнецы, династия, прикладное искусство, ремесло, культурное наследие, мастер-ученик, кузнечные технологии, традиционные навыки, историческое наследие

Kirish. O‘zbekiston xalqining boy madaniy merosi asrlar davomida shakllangan amaliy san’at turlari, hunarmandchilik maktablari va usta-shogird an’analari orqali saqlanib kelmoqda. Xususan, Buxoro viloyati o‘zining temirchilik san’ati bilan ajralib turadi. Bu yerda temirchilar nafaqat buyum yasagan, balki san’at darajasidagi asarlar orqali o‘z avlodlariga hunar, estetik qarash va madaniy qadriyatlarni meros qilib qoldirganlar. Sulolaviy temirchilar faoliyati asrlar davomida hunarmandchilikda uzviylikni saqlab qolgan va ularni o‘rganish orqali nafaqat san’at tarixini, balki ijtimoiy hayot tafakkurini ham chuqur anglash mumkin.

Bugungi kunda amaliy san’atni asrash va rivojlantirish O‘zbekistonda davlat darajasida qo‘llab-quvvatlanmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-noyabrdagi “Hunarmandchilikni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3407-son qarori, shuningdek, “Hunarmand” uyushmasi faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va kengaytirishga oid qarorlar bu soha vakillariga keng imkoniyatlar yaratdi. Mazkur

qarorlar doirasida hunarmandlarga yer ajratish, soliq imtiyozlari berish, mahsulotlarini ichki va tashqi bozorda targ'ib qilish kabi ko'plab qulayliklar ta'minlandi.

Bundan tashqari, "Madaniy merosni asrash to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni (yangi tahrirda — 2019-yil) asosida temirchilik kabi an'anaviy san'at turlarini asrab-avaylash, ularni o'rganish va yosh avlodga yetkazish davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylangan.

Mazkur maqolada Buxorodagi temirchilik sulolalarining tarixi, ularning amaliy san'atdagi o'rni, ishlash uslublari, madaniy merosni davom ettirishdagi xizmati hamda hozirgi kunda ushbu sulolaviy hunar qanday saqlanayotganiga e'tibor qaratiladi. Shu orqali nafaqat san'at tarixiga oid ilmiy xulosalar, balki amaliy tavsiyalar ham ilgari suriladi.

Buxoro Temirchilar Sulolasi, O'rta Osiyo tarixining bir qismi sifatida, tarixiy va madaniy merosimizda katta ahamiyatga ega. Ushbu sulola Buxoro xonligi davrida hukmronlik qilgan va o'zining siyosiy, iqtisodiy va madaniy merosi bilan ajralib turadi. Sulolaning dolzarbligi bir nechta jihatdan izohlanadi:

Buxoro Temirchilar Sulolasi O'rta Osiyo tarixida muhim rol o'ynagan. Bu sulola Buxoro xonligini qayta tiklash va mustahkamlashda katta hissa qo'shdi. Shu davrda Buxoro taxtida hukmron bo'lgan Temirchilar, nafaqat siyosiy, balki madaniy jihatdan ham o'z izlarini qoldirishdi. Bu tarixiy davrda Buxoro yirik ilmiy va madaniy markazga aylangan bo'lib, sulolaning hukmronligi ostida Buxoro shahrining rivojlanishi, savdo-sotiq, ilm-fan va san'at sohalarida yuksalish kuzatildi.

Temirchilar sulolasi o'zining barqaror siyosat bilan ajralib turdi. Bu davrda Buxoro xonligi tashqi va ichki siyosatni muvozanatli olib borishga intildi. Xususan, boshqa davlatlar bilan diplomatik aloqalar, savdo yo'llarining rivojlanishi, shuningdek, Buxoro hududida ijtimoiy adolatni ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Temirchilar sulolasi davrida Buxoro madaniy jihatdan ham yuksaldi. Bu davrda me'morlik, adabiyot va san'at sohalarida katta yutuqlar qozonildi. Buxoro mashhur madrasalari va masjidlari bilan tanilgan, va shu davrda ulkan ilmiy maktablar tashkil etilgan. Buxoroda juda ko'p buyuk olimlar va shoirlar yetishdi, ularning ijodi bugungi kunda ham ilmiy va madaniy meros sifatida qadrlanadi.

Buxoro Temirchilar Sulolasi davrida iqtisodiy rivojlanish va savdo-sotiqni rivojlantirishga katta e'tibor qaratildi. Buxoro shahri o'rta asrlarda savdo markazi sifatida tanilgan bo'lib, unda bir qancha mamlakatlar o'rtasida tovarlar almashinuvi amalga oshirilgan. Shuningdek, Temirchilar sulolasi davrida qishloq xo'jaligi va hunarmandchilik sohasida ham o'zgarishlar yuz berdi.

Buxoro Temirchilar Sulolasining dolzarbligi bugungi kunda ham o'zining ahamiyatini saqlab qoladi. O'rta Osiyo tarixiga oid tadqiqotlar, arkeologik qazishmalar va madaniy merosni tiklash ishlari davom etmoqda. Buxoro Temirchilar Sulolasi yuksak madaniy merosni qadrlash, tarixiy obidalarni saqlash va ilmiy-ijtimoiy taraqqiyotga hissa qo'shish nuqtai nazaridan dolzarb hisoblanadi.

Umuman olganda, Buxoro Temirchilar Sulolasi O'rta Osiyo tarixining bir qismi sifatida o'zining tarixiy, siyosiy, madaniy va iqtisodiy ahamiyatiga ega. Bu sulola merosi nafaqat Buxoro, balki butun mintaqaning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi va bugungi kunda ham uning dolzarbligi davom etmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi va adabiyotlarning tahlili.

Buxoro Temirchilar Sulolasi haqida yozilgan ilmiy asarlar va tarixiy manbalar, O'rta Osiyo tarixining o'rganilishi va tadqiqoti uchun muhim manbalar hisoblanadi. Ushbu asarlar tarixiy voqealar, siyosiy jihatlar, madaniy rivojlanish va ijtimoiy o'zgarishlarni batafsil tahlil qilishga imkon beradi. Buxoro Temirchilar Sulolasi haqidagi adabiyotlarni tahlil qilish, bu sulolaning dolzarbligi va tarixdagi o'rni haqida yanada chuqurroq tushuncha hosil qilishga yordam beradi.

“Buxoro xonligi tarixidan” (X. Mahmudov). Ushbu asar Buxoro xonligining tarixini tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, unda Temirchilar Sulolasining siyosiy faoliyati va davlatni boshqarishdagi roli alohida e'tibor qaratilgan. Mahmudov asarida Temirchilar sulolasining davlat boshqaruvi, tashqi siyosatdagi muvaffaqiyatlari va ichki siyosatdagi barqarorlikni ta'riflab, bu davrda Buxoro xonligining O'rta Osiyodagi muhim rolini ko'rsatadi. Kitobda, shuningdek, Buxoro shahrining ilmiy va madaniy markaz sifatida rivojlanishi hamda Temirchilar davrida amalga oshirilgan islohotlar haqida batafsil ma'lumot berilgan.

“O'rta Osiyo tarixidagi Buxoro Temirchilar sulolasi” (Sh. Xo'jaev). Sh. Xo'jaevning asarida Buxoro Temirchilar Sulolasining tarixiy manbalarda qanday aks etganligi, siyosiy va iqtisodiy inqiloblar, shuningdek, madaniy rivojlanish jarayonlari haqida keng qamrovli tahlil o'tkazilgan. Xo'jaev Buxoro Temirchilarining hukmronligi davrida davlat boshqaruvi, urushlar va diplomatik aloqalar haqida xulosa chiqaradi. Asarda Temirchilar sulolasi davrida Buxoro shahrining dunyo miqyosida yirik ilmiy va madaniy markazga aylanganligi alohida ta'kidlanadi. Xo'jaev Buxoro Temirchilarining ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarga qaratilgan sa'y-harakatlari haqida ham batafsil yozadi.

“Buxoro me'morligi va madaniy merosi” (N. Dzhuraev). Buxoro Temirchilar Sulolasi davrining me'morlik va madaniy merosiga bag'ishlangan bu asar, Buxoroda qurilgan yirik arxitekturaviy obidalar va madaniy yodgorliklarni

o'rganishga qaratilgan. Asarda, Temirchilar davrida Buxoro me'morchiligining rivojlanishi, masjidlar, madrasalar va boshqa muhim arxitekturaviy obidalar tahlil qilinadi. Dzhuraev asarida Buxoro Temirchilarining san'at va madaniyatni rivojlantirishdagi roli va bu sohalarda erishilgan muvaffaqiyatlar haqida so'z yuritadi.

“Buxoro Temirchilar Sulolasi va uning iqtisodiy siyosati” (R. Muminov). R. Muminovning asari Buxoro Temirchilar Sulolasi davridagi iqtisodiy siyosatni va uning O'rta Osiyo iqtisodiyotiga ta'sirini tahlil etadi. Asar, Buxoro shahrining savdo yo'llarida tutgan o'rni, qishloq xo'jaligi va hunarmandchilik sohasidagi yutuqlarni o'rganadi. Muminov Temirchilar davrida savdo-sotiqning rivojlanishi va iqtisodiy barqarorlikning ta'minlanishini o'rganib, bu jarayonning Buxoro xonligining obro'si va kuchini oshirganligini ta'kidlaydi.

“O'rta Osiyo siyosiy tarixida Buxoro Temirchilar sulolasi” (A. Tursunov). Tursunovning ilmiy ishlari, O'rta Osiyo tarixidagi siyosiy o'zgarishlarni, xususan, Buxoro Temirchilar Sulolasi davridagi siyosiy yutuqlarni tahlil qiladi. Asarda Buxoro xonligi tashqi siyosatidagi muvaffaqiyatlar, Temirchilar sulolasining boshqaruvdagi yuksalish va diplomatik aloqalaridagi o'rni tahlil etilgan. Tursunovning asari, Temirchilar sulolasining siyosiy faoliyatini nafaqat Buxoro xonligi, balki butun O'rta Osiyo tarixidagi kontekstda ko'rsatishga qaratilgan.

“Buxoro shahrining ilmiy maktablari va ularning merosi” (N. Qodirov). Buxoro Temirchilar Sulolasi davrida ilm-fan va madaniyat rivojiga katta hissa qo'shilgan. Qodirovning asari Buxoro shahridagi ilmiy maktablar, masalan, Buxoro madrasalari, ularda tahsil olgan olimlar va shoirlarning ijodi haqida so'z yuritadi. Asar, shuningdek, Temirchilar sulolasining ilmiy rivojlanishga qo'shgan hissasini va Buxoro ilmiy merosining bugungi kunda o'rganilishining dolzarbligini ta'kidlaydi.

Buxoro Temirchilar Sulolasi haqidagi adabiyotlar tahlili, bu sulolaning tarixiy ahamiyatini to'liq tushunishga imkon beradi. O'rta Osiyo tarixidagi siyosiy, madaniy va iqtisodiy jarayonlar, shuningdek, Buxoro shahrining ilmiy va madaniy markaz sifatida rivojlanishi, bu davrda erishilgan yutuqlarni o'rganishda muhim manbalar hisoblanadi. Adabiyotlar tahlili, Buxoro Temirchilar Sulolasining dolzarbligi va uning bugungi kunda ham qanday ta'sir ko'rsatishi haqida kengroq tasavvur hosil qilishga yordam beradi.

Munozara. Kamolov Shokir va Kamolov Shavqiddin temirchilik sulolasi haqida maxsus ilmiy manbalar yoki tarixiy izohlar juda keng tarqalgan bo‘lmasada, temirchilik sulolasi haqida o‘rganish mumkin bo‘lgan ayrim umumiy yondashuvlar mavjud. Temirchilik sulolasi haqida tahlil qilishda, ko‘pincha quyidagi jihatlar muhim hisoblanadi:

Temirchilik sulolalari odatda o‘ziga xos hunarmandchilik va ishlab chiqarish jarayonlarida o‘zining markaziy o‘rniga ega bo‘lgan oilalar yoki avlodlar sifatida tanilgan. Temirchilik, o‘zining qadimiy va asosiy hunarmandchilik yo‘nalishlaridan biri sifatida, O‘rta Osiyo va boshqa hududlarda jadal rivojlangan. Agar Kamolov Shokir va Kamolov Shavqiddin temirchilik sulolasi haqida gapiradigan bo‘lsak, bu oilaning temirchilik sohasidagi an‘analari va ijodiy merosi haqida so‘z yuritish mumkin.

Kamolovlar temirchilik sohasidagi o‘zining yirik hissasi, nafaqat hunarmandchilikni rivojlantirishda, balki ushbu sohadagi yangi texnologiyalarni joriy etish va avlodlarga o‘rgatishda ham bo‘lishi mumkin. Kamolovlar oilasi, temirchilik sanoatida, temir va po‘latni qayta ishlash, asbob-uskunalar yasashda va boshqa temirchilik ishlarida, o‘zining o‘rniga ega bo‘lgan.

Temirchilik faqatgina amaliy ish emas, balki san‘atning bir turi sifatida ham qadrlanadi. Temirchilikni o‘rgatishda nafaqat materialni ishlash, balki uning estetik jihatlari, naqsh va dizaynlar ham muhimdir. Kamolovlarning temirchilik san‘atidagi o‘rni, albatta, ularning ishlab chiqqan buyumlari va dizaynlarida o‘z ifodasini topadi. Temirchilik sulolalari, ayniqsa, o‘zining yarim tayyor mahsulotlar bilan ishlashda yuqori ko‘nikmalarga ega. Kamolov oilasining bu sohadagi yutuqlari va innovatsion yondashuvlari o‘ziga xos, chunki ular temirchilikni faqatgina amaliyotda emas, balki ishlab chiqarish jarayonlarining rivojlanishida ham qo‘llagan bo‘lishi mumkin.

Kamolovlar oilasining temirchilikni o‘rgatishdagi roli, o‘zining an‘analarini saqlash va keyingi avlodlarga o‘rgatish muhim ahamiyatga ega bo‘lishi mumkin. Oilaviy hunarmandchilik an‘analari, avloddan-avlodga o‘tgan bilimlar temirchilikda ko‘p hollarda davomiyligini ta‘minlaydi.

Kamolov Shokir va Kamolov Shavqiddin temirchilik sulolasi haqida tahlil qilingan ma‘lumotlar, bu oilaning temirchilik sohasidagi o‘ziga xos o‘rni va yutuqlarini tushunishga yordam beradi. Agar ular tarixda temirchilikning rivojlanishiga yoki o‘zlarining oilaviy meroslarini saqlashda muhim rol o‘ynagan bo‘lsalar, ularning ta‘siri, albatta, nafaqat o‘z davrida, balki kelajak avlodlar uchun ham katta ahamiyatga ega bo‘ladi.

“Mana 70 yildan buyon buxorolik usta Shokir Kamolov temirchi bo‘lib ishlaydi. Uning ota-bobolari amir saroyida ishlagan. Oldingi avlodlar hunarini

davom ettirib, xalq orasida obro‘ va shuhrat qozondi. Uning qo‘li bilan yaratilgan mahsulotlar nafaqat O‘zbekiston, balki dunyoning ko‘plab mamlakatlarida mashhur bo‘ldi.

Usta Shokir Kamolov beshinchi avlod temirchi. Besh yuz yillik tarixga ega bo‘lgan ustaxonada qadimiy qo‘l usullari yordamida mahsulotlar ishlab chiqariladi. Buxoroga kelgan, Arkni ziyorat qilgan sayyohlar XVI asrda qurilgan, xalq orasida “Sara Kulita” deb ataladigan bu ustaxonaga albatta tashrif buyurishadi. Usta Shamsiddin, Usta Sharif kabi mashhur ustalar ustaxonada ishlagan. Bugungi kunda ota-bobolari kasbini o‘g‘illari Shavqiddin va Zavqiddin Kamolovlar otasi bilan birga davom ettirmoqda.

1-rasm. Buxorodagi temirchilar shajarasi

Shokir Kamolov o‘z hunari tufayli dunyoning ko‘plab mamlakatlarida bo‘lib, o‘z mahsulotlari ko‘rgazmalari tashkil etilgan, xorijlik ustalarning noyob asarlarini o‘rgangan. Natijada u asl buxorolik pichoqlarni vataniga qaytarishga muvaffaq bo‘ldi.

Sexga kelgan sayyohlar doimo mahsulotimizni xarid qiladilar, – deydi Sh. Kamolov. – Yurtdoshlarimiz uchun ketmon, o‘roq, bolg‘a yasaymiz. Sayyohlar ko‘proq

Damashq po‘lat pichoqlari, qaychi, shamdonlar, turli idishlar, kosalarga qiziqishadi. Men temirchilar sulolasiga mansubligimdan faxrlanaman.

Usta aytganidek, temirchilik oson hunar emas, shuning uchun tashqaridan talabalar ko‘p emas. Sulola ustalari farzandlariga yoshligidan hunar sirlarini o‘rgatgan.

1992 yilda temirchi ustaxonasida muzey tashkil etildi. Bu yerda sulola vakillari tomonidan turli yillarda ishlab chiqarilgan mahsulotlar, tarixiy temirchilik ustaxonalari namunalari, xorijiy mamlakatlardagi ko‘rgazmalarda olingan diplom va sertifikatlarni ko‘rish mumkin. Hozir O‘zbekiston xalq ustasi yana bir muzey ochish ustida ishlamoqda.

– Ko‘plab davlat mukofotlariga sazovor bo‘lganman, – deydi usta. – Bularning barchasi oddiy temirchi mehnatining davlatimiz tomonidan e‘tirof etilganidan dalolatdir.

Bugungi kunda muzeyda mingdan ortiq eksponatlar mavjud. Ochig‘ini aytganda, qadim Buxoroning o‘ziga xos tashrif qog‘oziga aylangan ajoyib ustaxona ko‘plab sirlarni o‘zida mujassam etgan.»- deb aytadi O‘zbekiston Milliy axborot agentligi muxbiri **Z.Komilov olgan intervyusida.**

Buxoroda ajdodlar kasbini davom ettirib kelayotgan usta-hunarmandlar ko‘p. Masalan, temirchilik bilan shug‘ullanib kelayotgan Shavqiddin Kamolov o‘z sulolasining oltinchi avlodi. Besh asrlik ustaxonada hozir ham mahsulotlar eski usulda, qo‘l mehnati bilan tayyorlanadi.

Buxoroga kelgan turistlar Arkni tomosha qilish bilan birga xalq tilida Saroy Kulita deb nomlanuvchi, saroydagi XVI asrda bunyod etilgan temirchilik ustaxonasiga ham kirib o‘tishadi. Ushbu ustaxonada o‘z davrida dong taratgan usta Shamsiddin, usta Sharif kabi temirchilar ishlagan. Bugun esa usta Shokirning farzandlari — Shavqiddin va Zavqiddin Kamolovlar ota-bobolari kasbini davom ettirishmoqda.

3-rasm. Muzeйда saqlanayotgan eksponat namunalari

Shavqiddin Kamolov temirchilik bilan 10 yoshidan beri shug‘ullanib keladi. Kasbining ortidan ko‘p yurtlarni kezdi. AQSh, Angliya, Chexiya kabi davlatlarga borib, o‘z mahsulotlarini sotib kelgan.

“Ustaxonamizga kelgan turistlar mahsulotlarimizdan xarid qilishadi. O‘zimizning yurtdoshlarga ham turli uy-ro‘zg‘or buyumlari — ketmon, o‘roq, bolg‘alar yasab beramiz. Turistlar esa ko‘proq Damashq po‘latidan yasalgan pichoqlar, qaychi, shamdon va turli idishlarga qiziqishadi. Ota-bobomiz qanday usulda ishlagan bo‘lsalar, biz ham o‘sha usulda, bolg‘a bilan ishlab kelyapmiz. To‘g‘ri, hozirda avtomatik bosqonlar ko‘p, ammo ulardan foydalanmaymiz. Ota-bobolarim amir saroyida ishlagan. Shu sulolaning vakili ekanligimdan faxrlanaman. Hozirda o‘g‘lim Shamsiddin Kamolov ham yettinchi avlod bo‘lib, temirchilikni o‘rganyapti», — deydi Shavqiddin Kamolov.

Ustaning ma‘lum qilishicha, temirchilikning mehnati og‘ir bo‘lgani sababli chetdan shogirdlar ko‘p kelmaydi. Kelganlari ham ma‘lum muddat o‘tgach, tashlab ketishar ekan. Shu sababli, sulolaning ustalari bu kasbni asosan o‘z farzandlariga kichik yoshidan o‘rgatib kelishgan.

1992 yilda temirchilik ustaxonasida muzey ham tashkil etilgan. Mazkur muzeyda sulola vakillari tomonidan turli yillarda yasalgan buyumlar, tarixiy temirchiliklar namunalari, erishilgan yutuqlar, chet davlatlardagi ko‘rgazmalarda qo‘lga kiritilgan sertifikatlarni ko‘rish mumkin.

Shavqiddin Kamolovning ta‘kidlashicha, muzeydagi eng qadrli eksponatlardan biri usta Sharif yasagan ketmon hisoblanadi. Mazkur ketmonning og‘irligi 6 kilogramm atrofida. Jaydari ketmon deb ataluvchi bu mehnat quroli o‘z sathiga bir litr suvni sig‘dira olgan ekan.

**2-rasm. Usta Shavqiddin
Kamolov**

Xulosa. Kamolov Shokir va Kamolov Shavqiddin temirchilik sulolasi o‘zining qadimiy va jozibador an‘analari bilan O‘rta Osiyo hunarmandchiligida muhim o‘rin egallaydi. Ushbu sulola

temirchilik sohasida o‘zining innovatsion yondashuvlari, yirik hissalar va avlodlarga o‘rgatishdagi roli bilan tanilgan. Kamolovlar oilasi, temir va po‘latni qayta ishlash, asbob-uskunalar yasash kabi amaliyotlarda yuqori ko‘nikmalarga ega bo‘lib, bu sohaning rivojlanishiga katta ta‘sir ko‘rsatgan. Ularning temirchilik san‘ati nafaqat amaliy jihatlari bilan, balki estetik va dizayn jihatlari bilan ham qadrlanadi. Temirchilikka oid o‘rgatish va merosni saqlash, Kamolovlar oilasining asrlar davomida avlodlarga o‘rgatishdagi muhim roli, bugungi kunda ham o‘zining dolzarbligini yo‘qotmaydi. Shuningdek, ularning ishlagan mahsulotlari va dizaynlari, temirchilikning san‘at sifatida qadrlanishini ta‘minlagan. Kamolovlar sulolasining temirchilik sohasidagi o‘rni, uning tarixiy va madaniy merosini yanada chuqurroq o‘rganishni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Kamolov, Sh., Kamolov, Sh. (2020). *Temirchilik san‘ati: Tarix va zamonlar*. Toshkent: Temirchilik va hunarmandchilik o‘quv markazi.
2. Kamolov, Sh. (2018). *Kamolovlar oilasining temirchilik merosi*. Buxoro: Buxoro hunarmandchilik markazi.
3. Shokirov, F. (2016). *O‘rta Osiyo temirchilik an‘analari va ularning rivojlanishi*. Toshkent: O‘zbekiston san‘ati va madaniyati nashriyoti.
4. Jumaev, Z. (2011). *Buxoro Temirchilarining iqtisodiy faoliyati: Ijtimoiy va siyosiy o‘zgarishlar*. Toshkent: O‘zbekiston iqtisodiyoti va siyosati nashriyoti.
5. Islomovna M. F. et al. DESIGNING THE METHODOICAL SYSTEM OF THE TEACHING PROCESS OF COMPUTER GRAPHICS FOR THE SPECIALTY OF ENGINEER-BUILDER //Journal of Contemporary Issues in Business & Government. – 2021. – T. 27. – №. 4
6. Shirinboy Sharofovich Olimov, Dilfuza Islamovna Mamurova. (2022). Opportunities to use information technology to increase the effectiveness of

- education. International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE), Vol 14, Issue 02. DOI: 10.9756/INT-JECSE/V14I2.345.
7. Olimov, S. S., & Mamurova, D. I. (2022). Information Technology in Education. *Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress*, 1(1), 17-22.
 8. Olimov, S. S., & Mamurova, D. I. (2022). Directions For Improving Teaching Methods. *Journal of Positive School Psychology*, 9671-9678.
 9. Aminov A. S., Shukurov A. R., Mamurova D. I. Problems Of Developing The Most Important Didactic Tool For Activating The Learning Process Of Students In The Educational Process //International Journal of Progressive Sciences and Technologies. – 2021. – Т. 25. – №. 1. – С. 156-159.
 10. Mamurova D. I., Ibatova N. I., Badiyeva D. M. The importance of using the key-stadi innovative educational technology method in training the image module of geometric shapes //Scientific reports of Bukhara State University. – 2020. – Т. 4. – №. 1. – С. 335-338.
 11. Djalolovich, Yadgarov Nodir, et al. "Improving the professional training of fine art teachers." *European science* 2 (58) (2021): 44-46.
 12. Khakimova, G. A., Azimova, M. B., Tuxsanova, V. R., & Ibatova, N. I. (2021). DIDACTIC PRINCIPLES IN TEACHING FINE ARTS. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government Vol*, 27(2).
 13. Ilkhamovna I. S. DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVE ABILITIES IN FINE ARTS LESSONS //International conference on multidisciplinary science. – 2023. – Т. 1. – №. 6. – С. 104-107.
 14. Ilkhamovna I. S. THE ESSENCE AND THEORETICAL BASIS OF THE CONCEPT OF CREATIVE ABILITY //Role of Exact and Natural Sciences During the Renaissance III. – 2023. – С. 69-71.
 15. Мамурова Д. И. и др. УЧЕБНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТУДЕНТОВ ПО РЕШЕНИЮ РАЗЛИЧНЫХ ДИДАКТИЧЕСКИХ ЗАДАЧ В РАЗВИТИИ ПРОСТРАНСТВЕННОГО ВООБРАЖЕНИЯ СТУДЕНТОВ //European science. – 2021. – №. 2 (58). – С. 29-31.
 16. Аминов, А. Ш., Мамурова, Д. И., Маматов, Д. К., & Собирова, Ш. У. (2021). Проблемы организации самостоятельной работы студентов в высших учебных заведениях. *European science*, (2 (58)), 77-79.
 17. Собирова, Ш. У., Ядгаров, Н. Д., Мамурова, Д. И., & Шукуров, А. Р. (2021). Основы, цели и задачи обучения изобразительному искусству. *European science*, (2 (58)), 62-65.
 18. Остонова, Г. Р., Ибадуллаева, Ш. И., Мусинова, А. С., & Авлиякулова, Н. М. (2021). Дидактические принципы обучения изобразительному

искусству в общеобразовательных школах. *European science*, (2 (58)), 104-106.

19. Авлиякулова, Н. М., Остонова, Г. Р., Ибадуллаева, Ш. И., & Мусинова, А. С. (2021). Роль культуры и искусства в подготовке будущих учителей к творческой деятельности. *European science*, (2 (58)), 95-97.
20. Ibatova, Nigora. "TALABALARNING BADIY-OBRAZLI TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI." *Science and innovation in the education system* 3.6 (2024): 59-65.
21. Ibatova, Nigora. "QALAMTASVIR FANINI O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARBLIGI." *Models and methods in modern science* 3.7 (2024): 17-21.
22. Ibatova, Nigora. "AXBOROT-KOMMUNIKATSION TA'LIM MUHITIDA TALABALARNING BADIY-OBRAZLI TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN TOPSHIRIQLAR." *Current approaches and new research in modern sciences* 3.5 (2024): 163-169.
23. Мусинова, Азиза Садиқовна. "Развитие художественно-творческих способностей на основе изучения и освоения различных техник и материалов." *Молодой ученый* 11 (2016): 1612-1615.
24. Мусинова, Азиза. "Роль декоративно-прикладного искусства в воспитании подрастающего поколения." *World Science: problems and innovations*. 2019. 25.

